

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

Alkotmányjogi Tagozat

Privacy és sajtófotó téren és időn át

Konzulens:

Dr. Papp Imre

adjunktus

Készítette:

Ormos Kristóf

Budapest

2016

Privacy és sajtófotó téren és időn át

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
1.1. Előszó	3
1.2. <i>A magánszférához való jog</i> című tanulmány szerzőiről	3
2. A magánszférához való jog.....	6
2.1. A magánszféra fogalmának elméleti alapjai	6
2.2. A bírósági magánszféra-védelem hajnala.....	8
2.3. A magánszférához való jog természete és funkciója.....	9
3. A magánszféra a szólásszabadság tükrében	11
3.1. A szólásszabadság korlátozása	12
3.2. Perdöntő közérdek(lődés).....	13
3.3. A Campbell-ügy tanulságai.....	15
3.4. Adalékok a jogalkalmazáshoz.....	16
4. Szólásszabadság és privacy a magyar jogban	17
4.1. Szólásszabadság a magyar alkotmányos rendben	18
4.2. A privacy recepciója	19
5. Új fejezet a magyar sajtófotó történetében?	21
5.1. Az új Polgári Törvénykönyv szabályai	21
5.2. A fényképezéssel kapcsolatos változtatások visszhangja	23
6. Összegzés	25
Irodalomjegyzék	30
Képmelléklet	31

1. Bevezetés

1.1. Előszó

„Évek óta érezzük annak a szükségességét, hogy a magánszemélyek fényképeinek jogosulatlan közzététele ellen a jognak valamiféle védelmet kell nyújtania¹” – fogalmaznak Samuel D. Warren és Louis D. Brandeis szerzők a Harvard Egyetem jogi folyóiratában 1890-ben megjelent *A magánszférához való jog*² című tanulmányukban. E dolgozat olvasója – amennyiben tisztában van az ezredfordulót követő magyar jogfejlődés sajátosságaival – akár azt is gondolhatná, hogy az idézett mondat alig néhány éve hangzott el a magyar országgyűlés plénuma előtt az új Polgári Törvénykönyv elfogadása kapcsán.

Vajon milyen érvek mentén merült fel a fényképezés jogi szabályozásának igénye a 19. század végén az Amerikai Egyesült Államokban? Melyek azok az alkotmányjogi és egyéb szempontok, amelyek a kapcsolódó jogalkalmazás során mérlegelésre szorulnak? Hogyan lehetséges, hogy a magánszemélyekről készített fényképek jogi megítélése az 1890 óta eltelt 126 év alatt sem vált egyértelművé? Milyen megoldást kínál erre a problémára a hatályos magyar jog? Dolgozatomban ezekre a kérdésekre keresem a választ, méghozzá a hivatkozott tanulmány által bevezetett fogalom, a privacy, vagyis a magánszférához való jog relációjában.

1.2. *A magánszférához való jog* című tanulmány szerzőiről

Mielőtt belemerülnék az e dolgozat kiindulópontját képező tanulmány részleteibe, úgy tartom, hogy érdemes megemlékezni annak szerzőpárosáról. Mindketten 1877-ben szereztek jogi diplomát a Harvard Egyetemen, amikor is Brandeis évfolyamelsőként, Warren pedig évfolyamuk második legjobbjaként fejezte be az egyetemet: bármennyire is jelentéktelennek tűnt akkor ez a különbség, későbbi pályafutásuk alakulását látva nem lehetett véletlen. Míg Warren³ a Brandeis-vel közösen alapított (és máig is Nutter McClennen & Fish néven működő) ügyvédi iroda ügyvédjeként, illetőleg egy rövid ideig múzeumigazgatóként⁴ tevékenykedett, mielőtt 1910-ben öngyilkos lett, addig

¹ Samuel Warren, Louis D. Brandeis: The Right to Privacy c. tanulmány e dolgozathoz felhasznált

² Samuel D. Warren, Louis D. Brandeis: The Right to Privacy. The Harvard Law Review Association, Harvard Law Review, 4. évfolyam, 5. szám (1890. december 15.) (a továbbiakban: eredeti tanulmány)

³ Képmelléklet 1.

⁴ Green, Martin: The Mount Vernon Street Warrens: A Boston Story, 1860-1910, NY: Scribner's, 1989, 167. o., 170. o.

Brandeis – nem csak szerző- és munkatársához mérten – kiemelkedő és történelmi jelentőségű jogászi karriert futott be hazájában.

Louis Dembitz Brandeis⁵ életpályája egy különálló dolgozat témája is lehetne, így ezen írás keretében annak csak vázlatos bemutatására szorítokozom. 1856. november 13-án született a Kentucky államban található Louisville-ben, bevándorolt zsidó család gyermekeként. Húsz évesen diplomázott a Harvard Egyetem jogi karán az egyetem történetének addigi legjobb átlagával (ez követően alapították meg Warrennel a közös irodájukat Bostonban), majd nem sokkal később, már gyakorló jogászként – az akkor kibontakozó, aztán szélesebb körben is elterjedté vált progresszív⁶ szemléletének köszönhetően – hamar elismertté vált. Ebben az időszakban született meg az *A magánszférához való jog* című tanulmány, amit bő húsz évvel később újabb meghatározó publikációja, az *A más emberek pénze, és ahogy azt a bankárok használják*⁷ című esszégyűjtemény követte. Ebben Brandeis a gazdasági élettel kapcsolatos legfontosabb gondolatait foglalta össze: írásaiban a trösztökkel és a nagy gazdasági befolyással bíró bankokkal helyezkedett szembe, egyúttal elutasította a nagyvállalatokat, a monopóliumokat, a korrupciót és a fogyasztói társadalom más egyéb velejárait, mivel álláspontja szerint ezek mindegyike ellentétben áll az amerikai kultúrával és az általa vallott amerikai értékekkel. Fontos életrajzi adalék, hogy civil életében behatóan foglalkozott a zsidósággal és annak problémáival; aktívan kiállt⁸ a cionista mozgalom mellett, amelyben az európai és orosz antiszemitizmus megoldását látta⁹.

Miután anyagi biztonságát megalapozta, egyre többet vállalt ügyvédi tevékenységével kapcsolatban társadalmilag is jelentős szerepet: sokszor ingyen dolgozva szolgált rá az „*emberek ügyvédje*”¹⁰ jelzőre – ezzel összefüggésben a *The Economist* magazin „*a jog Robin Hood-jának*”¹¹ is nevezte. Ügyvédi praxisával kapcsolatban érdemes kiemelni,

⁵ Képmelléklet 2.

⁶ A progresszív éra az Egyesült Államok történetében 1890-től 1920-ig tartó időszak, melyet széleskörű társadalmi aktivizmus és politikai reformtevékenység jellemzett. A szemlélet követőinek a legfontosabb célja a politikai korrupció visszaszorítása volt. (John D. Buenker, John C. Burnham, Robert M. Crunden: *Progressivism* (1986), 3–21. oldal)

⁷ A szerző fordítás. „*Other People's Money And How the Bankers Use It*”

⁸ Walter Laqueur: *A History of Zionism*, 159. o.; Peter Grose: *Israel in the Mind of America*, 48. o.

⁹ Louis Brandeis: "The Jewish Problem: How To Solve It" c. konferenciái felszólalás 1915. április 25-én.

¹⁰ A szerző fordítása. „*people's attorney*” In: <http://www.biography.com/people/louis-brandeis-39048#private-practice>; utolsó letöltés dátuma: 2016. október 30.

¹¹ <http://www.economist.com/node/14492355>; utolsó letöltés dátuma: 2016. október 30.

hogy hozzá köthető egy úttörőnek számító, talán leginkább a “Brandeis-érvelés¹²” névvel azonosítható legfelsőbb bírósági aktus, amikor is 1908-ban a Muller v. Oregon perben kevésbé jogi, inkább tudományos és szociológiai alapú beadványra hivatkozva állt ki a tagállami szintű szabályozás mellett a nők által vállalható munkaórák leszállításával kapcsolatos ügyben. Bár később az ügyben bemutatott konkrét érvelése jogtudományon kívül eső részének tekintetében megdőlt, a technika komolyan befolyásolta a Legfelsőbb Bíróság későbbi munkáját, egyúttal elterjedtté vált a nem kizárólag jogi természetű érvelés az egyes társadalmi csoportok jólétét és egészségét érintő ügyekben¹³.

Brandeis 1916-ban jutott jogász pályafutásának csúcsára, amikor az Amerikai Egyesült Államok elnöke – a politikával, illetve a és gazdasági élettel kapcsolatos nagyon hasonló meglátásaik miatt megválasztása során egyébként általa is támogatott –, Woodrow Wilson a Legfelsőbb Bíróság tagjának jelölte. Jelölése nem volt visszhangtól mentes; a testület későbbi legendás bírójá, William O. Douglas¹⁴ szerint “Brandeis a társadalmi igazságosság keresztes lovagjaként lépett fel, bárki is volt az ellenfele. Veszélyes volt, nem csak éleselméjűségénél, következetességénél vagy bátorságánál fogva, hanem azért is, mert korrumpálhatatlan volt. A testület bizonytalanságát pedig csak növelte, hogy ő volt az első zsidó származású bíró, akit a Legfelsőbb Bíróság tagjának választottak”¹⁵. Mindezek ellenére a Szenátus több, mint kétharmados többséggel választotta meg, melyet követően 1916. június 1-jével kezdte meg majdnem 23 évig tartó bírói hivatalát. Wayne McIntosh, amerikai kortárs szerző szerint¹⁶ “az amerikai jogélet templomában vannak néhányan, akiket olimpikonokhoz közeli tisztelet övez, egyikük Louis D. Brandeis – mindenek előtt talán azért, mert Brandeis jóval több volt, mint egy nagyszerű bíró. Egy társadalmi reformer, jogi újtó, a munkásmozgalom bajnoka, cionista vezető... És bíró, akinek a magánszféráról és a szólásszabadságról alkotott képe – halála után is – örök virtuális jogi tengerként lengi körül mindennapjainkat.”¹⁷

¹² “*Brandeis Brief*”

¹³ Ilyen volt pl. a *Brown v. Board of Education*-ügy.

¹⁴ Az amerikai Legfelsőbb Bíróság bírójá (1939. április 15. – 1975. november 12.)

¹⁵ Douglas, William O. “*Louis Brandeis: Dangerous Because Incorruptible*” Book review of Justice on Trial, New York Times, 1964. július 5.

¹⁶ McIntosh, Wayne V., *Judicial Entrepreneurship: the Role of the Judge in the Marketplace of Ideas*, Greenwood Publishing (1997)

¹⁷ A szerző fordítása. “*In our national juristic temple, some figures have been accorded near-Olympian reverence... a part of that legal pantheon is Louis D. Brandeis – all the more so, perhaps because*

2. A magánszférához való jog

Dolgozatom kiindulópontja a „privacy” fogalma, melyet Samuel D. Warren és Louis D. Brandeis *A magánszférához való jog* című tanulmányukban vezettek be. E tanulmány elsődleges célkitűzése a szerzők szerint „annak a vizsgálata, hogy a meglévő jog szolgáltat-e olyan elvet, ami megfelelően segítségül hívható az egyén magánéletének védelmére, és ha igen, akkor ez a védelem milyen természetű és mire terjed ki.”¹⁸

2.1. A magánszféra fogalmának elméleti alapjai

E fejezet a tanulmány szövege alapján¹⁹ a „privacy” fogalmának kialakulásához vezető jogfejlődés folyamatáról, a fogalom körébe sorolt egyes jogokról, illetőleg a belőlük kirajzolódó rendszerről ad képet annak érdekében (és arra tekintettel), hogy a „privacy” fogalmára a dolgozat következő részében alapfogalomként lehessen hivatkozni. (Fontos megjegyezni, hogy a szerzők a tanulmányban tett állításaikat nem a kontinentális jogrendszer, hanem az Amerikai Egyesült Államokban érvényesülő common law alapján fogalmazták meg.)

A szerzők abból az alapvetésből indultak ki, hogy az ember személyének és tulajdonának teljes körű védelemben kell részesülnie. Szerintük a jog állandóan változó rendszer, melyre példa, hogy míg korábban a jog csak az élet és a tulajon fizikai sérelmeit (*vi et armis*) orvosolta, ez a védelem később kibővült az ember szellemi világának és intellektusának elismerésére is. Warren és Brandeis a jogfejlődés nyomán három nagy kategóriát különböztetnek meg: az **élethez való jogot**, amely magában foglalja az „élet élvezetéhez való jogot, (...) beleértve az egyedül hagyatáshoz való jogot”, a **szabadsághoz való jogot**, amely a gyakorlatban a polgári előjogok gyakorlását jelenti, illetve a **tulajdont**, amely formáját tekintve a „kézzelfogható és a nem kézzelfogható” tulajdon formáját is felöleli. Utóbbiak közé sorolják a szerzők az „elme termékeit és folyamatait”, így az „irodalmi és művészi alkotásokat, a jó hírnevet, a kereskedelmi titkokat és a védjegyeket.”

Brandeis was far more than a great justice. He was also a social reformer, legal innovator, labor champion, and Zionist leader... And it was as a judge that his concepts of privacy and free speech ultimately, if posthumously, resulted in virtual legal sea changes that continue to resonate even today."

¹⁸ Samuel D. Warren és Louis D. Brandeis: *The Right to Privacy* című tanulmányának ezen dolgozathoz felhasznált fordítása az Információs Társadalom „Privacy” (szerkesztette: Simon Éva) című folyóiratban jelent meg. Gondolat Kiadó, 2005. V. évfolyam 2. szám. 10. o.

¹⁹ Az e fejezetben szereplő szó szerinti idézetek az *A magánszférához való jog* c. tanulmány korábban hivatkozott magyar fordításából származnak.

Ezt követően egy evolúciós folyamat ismertetésébe kezdtek a szerzők: az ember érzéseinek törvény által védett értékévé válását mutatják be, melynek körében kezdeti példaként hozzák a testi sértés kísérleti stádiumának (erőszakos fellépés útján történő megfélemlítés) tilalmát. Kronológiai értelemben egy „következő lépcsőfokra” példa az egyén védelme a környezet okozta kellemetlen behatásoktól (zaj, por, szag, túlzott rezgés) és a birtokháborítás kiterjesztése, melyek mind a **személy sérthetlensége** elvének „az ember testi valóján túlra” történő kiterjesztését igazolják. Ez a változás az eszközök szintjén is megmutatkozott a *per quod servitium amisit* fiktív formula képében, amely lehetővé tette a jog által ekkorra már védett értékévé vált családi becsület megsértéséből eredő kár elismerését, amely a szülők érzelmeiben beálló sérelem orvoslására szolgáltatott lehetőséget abban az esetben, ha pl. a lányukat elcsábították (a kereset jogalapját – történeti értelemben – a háztartási szolgálat elvesztése szolgáltatta, azonban a jogfejlődés ezen állapotában család becsületének sérelme szolgáltatott jogalapot annak megindításához).

A fejlődés következő állomását az jelentette, amikor a bíróságok jogalkalmazása során a bírák felismerték, hogy a vonatkozó törvények hiánya ellenére sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a „civilizáció haladásával együtt járó intenzív intellektuális és érzelmi élet” következtében előtérbe kerülnek az „az élet fájdalmai, örömei és nyereségei”, amelyeknek „csak egy része köthető a fizikailag létező dolgokhoz”. Cooley²⁰ bíróhoz köthető az „**egyedül hagyatáshoz való jog**” fogalmának megalkotása, amely a tanulmány szerzői szerint magában foglalta mindazt, „amit az egyén számára a jognak biztosítania kell a személyiség védelmében”.

„Az azonnal elkészülő fényképek révén a sajtó behatolt a magánélet, az otthonok szent és sérthetetlen területére”, ami a szerzők szerint olyan probléma, amire a jognak megoldást kell találnia (a bevezetőben idézett gondolat a szöveg e pontján kerül megfogalmazásra). A sajtó működésével kapcsolatos jogi természetű aggályok 19. század végén már megalapozottak voltak, melyet jól illusztrál a tanulmány által hivatkozott („egy meglehetősen közismert eset állítólagos tényei, amelyek néhány hónappal ezelőtt egy alsóbíróság elé kerültek New Yorkban, ...”) **Marion Manola v. Stevens & Myers-ügy**. Az ügygel a tanulmány csak lábjegyzetben foglalkozik, e

²⁰ Thomas McIntyre Cooley: Cooley on Torts, 1878.

dolgozat keretében azonban megkerülhetetlen annak részletesebb bemutatása, így ezen a ponton kitérőt²¹ kell tennem az eddig bemutatott törzsszövegtől.

2.2. A bírósági magánszféra-védelem hajnala

A felperes Marion Manola az ügye megtörténtekor, 1890-ben már befutott és közismert operaszínésznőként szerződött le egy New York-i operaelőadásokat szervező vállalat, a De Wolf Hopper Opera Company által bemutatott a „Kastélyok az égben²²” című darab *Bul-Bul* nevű karakterének szerepére. E vállalat menedzsere volt a perben (a magyar jog mai fogalomrendszere alapján) az elsőrendű alperes (az ismeretlen keresztnévű Myers, a fényképész volt a másik alperes). Manola szerepe szerint az előadás során harisnyanadrágot viselt, amely ugyan ekkoriban színházi keretek között nem minősült különösebben kirívónak, a színésznő mégsem járult hozzá, hogy a jelmezben fényképezék le a színdarab promóciójához. A jogvita alapját képező eseményről a New York Times folyóirat „*Harisnyában fényképezve: Marion Manolát a színpadon »kapta le« egy kamera*”²³ címmel számolt be: történt ugyanis, hogy alperesek az egyik páholyban felállított fényképezőgép segítségével örökítették meg a szerepe szerint harisnyanadrágban látható Manolát, aki a gép vakujának villanása révén szerzett erről – azonnal – tudomást. Néhány nappal később Manola a New York-i bírósághoz fordult annak érdekében, hogy alpereseket tiltsák el a fénykép²⁴ felhasználásától: a testület *ex parte*²⁵ végzést hozott, és egy későbbi időpontot tűzött ki a „végzés véglegessé tételének megvitatására”²⁶. A végzés esetleges megváltoztatására kitűzött időpontban alperesek a bíróságon nem jelentek meg, így Manola végeredményében sikerrel érvényesítette magánszférájának védelméhez fűződő jogát.

Bár elsőre úgy tűnhet, hogy e dolgozat szempontjából nem kiemelkedő jelentőségű, véleményem szerint a magánszférához való jog funkciójának megismeréséhez mégis érdemes megvizsgálni, hogy mi motiválhatta Manolát abban, hogy bírósághoz forduljon.

²¹ A *Manola v. Stevens & Myers*-ügy bemutatásának alapját e dolgozatban a Dorothy J. Glancy „PRIVACY AND THE OTHER MISS M” című, a Northern Illinois University Law Review-ban 1990 nyarán megjelent (10 N. Ill. U. L. Rev. 401) tanulmánya és az abban használt jegyzetek, illetőleg az eredeti tanulmány 195. oldalának 7. jegyzetének hivatkozott fordítása képezik. (http://law.scu.edu/wp-content/uploads/miss_m.pdf; utolsó letöltés: 2016. október 25.)

²² A szerző fordítása. „*Castles in the Air*”

²³ A szerző fordítása. „*Photographed in Tights: Marion Manola Caught on the Stage by a Camera*”. N. Y. Times, 1890. június 15.

²⁴ Képmelléklet 3.

²⁵ olyan döntés, amely meghozatalának nem feltétele az összes érintett fél jelenléte

²⁶ Az *A magánszférához való jog* c. tanulmány, 9. o. 13. jegyzet.

Egy, a Manola-üggyel részletesebben foglalkozó tanulmány²⁷ négy olyan komponenst is felsorol, ami alapján a színésznő okkal tiltakozhatott a beleegyezése nélkül készített fénykép esetleges megjelenése ellen. A szerző, Dorothy J. Glancy szerint feltételezhető, hogy tanult operaénekesként nem a „lábával”, hanem a „hangjával” akart kitűnni, azonban azt is elképzelhetőnek tartja, hogy az általa alakított szerephez²⁸ való viszonya alapozta meg az alperesekkel szembeni fellépését. *Bul-Bul* ugyanis a színdarabban egy nemét tekintve férfi karakter volt, amit neki nőként kellett eljátszania – emiatt kényelmetlen helyzetet eredményezhetett volna a színésznő számára, ha a fénykép megjelenik. Még kellemetlenebbé tehetette a szituációt, hogy a fiatal férfi karakterét ekkor már negyven éves nőként játszotta. Nem utolsó sorban az is aggaszthatta, hogy ha a fénykép szélesebb körben elterjed, akkor mit fog gondolni róla az akkor kilenc éves lánya.

2.3. A magánszférához való jog természete és funkciója

Az imént ismertetett motivációrendszer sok tekintetben összeeseng mindazzal, amit Warren és Brandeis vallottak a magánszférához való jog természetéről és funkciójáról – tanulmányukban mindezt a becsületsértés és a rágalmazás relációjában szemléltették. Véleményük szerint e – a kontinentális jogban a büntetőjog által kimunkált²⁹ – jogintézmények az egyén jó hírnevét, így a közösséghez fűződő kapcsolatait védik. Ennél fogva a becsületsértéssel és a rágalmazással elkövetett jogsértések „inkább anyagi, mintsem szellemi vagy lelki jellegűek”, mivel a jog ezekben az esetekben „egyszerűen kiterjeszti a fizikai tulajdon védelmét bizonyos egyéb feltételekre is, amelyek a világban való boldoguláshoz szükségesek vagy hasznosak”. A szerzők felróják, hogy a jogrendszerük nem ismer olyan jogintézményt, amely alapján „pusztán az érzések sérelméért jóvátétel lenne megítélhető”, annak ellenére sem, hogy bizonyos cselekmények törvényi tényállás hiányában *damnum absque iniuriához*, vagyis jogsértés nélküli káreseményhez vezethetnek: ilyenkor a kár az azt elszenvedő személy érzelmeiben és lelki világában áll be. Warren és Brandeis szerint ezek azok az esetek, amelyekben „a magánszféra fenntartásához való általános jog alkalmazására volna szükség³⁰, ami helyesen értelmezve jogorvoslatot nyújthatna a szóban forgó kártételekre.”

²⁷ Id. 15. jegyzetben hivatkozott tanulmány, 7. oldal

²⁸ ún. „trouser role”, amikor színésznő játszik férfi karaktert

²⁹ Id. Btk. 226-227. §

³⁰ Vö. Sólyom, 1983, 17. o.

De hogyan függ össze mindez Marion Manola pereskedéshez vezető esetleges motivációival? Egy gondolat kísérlet keretében tételezzük fel, hogy Manola az *Idétlen időkhig*³¹ című film főszereplőjéhez hasonlóan négy egymás utáni reggelen is úgy kel fel, mintha az előző esti előadás során készült volna róla az ominózus fénykép. Ezt követően vegyük sorra, hogy ha ezeken a napokon a feljebb vázolt négy lehetséges sérelemére külön-külön hivatkozva bírósághoz fordul, sikerülhet-e elérnie, hogy jó hírnevének megsértése alapján az alpereseket eltiltsák a róla készített fénykép közzétételétől. (A gondolat kísérletben felvázolt alaphelyzetre azért van szükség, mert amennyiben az első napon a bíróság elutasítaná Manola – a négy közül az egyik évrre hivatkozva előterjesztett – kérelmét, az attól fogva *res iudicata*nak, vagyis ítélt dolognak minősülne, így a további három érv³² mentén nem lenne áttörhető a bíróság határozatának jogereje.)

Az első ilyen napon, amikor Manola az alperesekkel szemben énekesi tehetségének fizikai adottságaival szembeni háttérbe szorítására hivatkozik, feltételezhetően nem talál a bíróság jogalapot a fentiekben ismertetett *ex parte* végzés meghozatalára, mivel a felperes híres operaénekesnő, aki ekkorra már kivívta a társadalom elismerését, amit ráadásul a kor erkölcsé³³ alapján feltehetően nem is befolyásolna a kép a megjelenése. (Ráadásul – ahogy arra a Manola-ügyben hivatkozott tanulmány is rámutat³⁴ – egyébként nem volt ellenére a harisnyában történő fényképezkedés, igaz, akkor önszántából döntött így). Nézetem szerint az esetleg megosztónak minősülő színházi szerep sem alapozhatja meg³⁵ a kárigényt a jó hírnév sértelmére történő hivatkozással, mivel az opera fizető nézői éppen azt látták, amit megjelenése esetén a fényképen láthattak volna, így a következő két napon sem járhat sikerrel. A társadalom relációjában történő (esetleg bekövetkező) becsületvesztés Warren és Brandeis tanulmánya alapján alkalmas lehetne arra, hogy Manola a jó hírnevének sérelmére

³¹ Groundhog Day (1993) c. film, amely arról szól, hogy egy időjós egyszer csak azon kapja magát, hogy napról-napra ugyanazt a napot éli újra. (<http://www.imdb.com/title/tt0107048/>; utolsó letöltés dátuma: 2016. október 26.)

³² A perújítás intézményétől, amit a hatályos magyar polgári jogban a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 260. §-a szabályoz, ebben az esetben tekintsünk el.

³³ Vö. 20. jegyzetben hivatkozott tanulmány

³⁴ Glancy korábban hivatkozott Manoláról (is) szóló tanulmányának 63. jegyzetének tanúsága szerint a New York Public Library-ben fellelhetők olyan képek, amiken Manola *Bul-Bul* jelmezben pózol egy stúdiófotózás során.

³⁵ Véleményem szerint egyébként a magánszférához való jogának megsértésére sem feltétlenül hivatkozhatna ebben az esetben a jelzett okból kifolyólag.

hivatkozzon a bíróságon egy becsületsértési vagy rágalmozási ügy keretében, azonban a vele a viszonyuk természeténél fogva bensőséges – így kívülálló által nem igazán megítélhető – kapcsolatban álló lánya róla alkotott véleményét érintő esetleges negatív következmények ebben az esetben sem szolgáltathatnak megfelelő jogalapot arra, hogy a bíróság eltiltsa alpereseket a fénykép közzétételétől.

Ezzel a gondolat kísérlettel arra igyekeztem rámutatni, hogy a *A magánszférához való jog* című tanulmány által bevezetett „privacy” fogalma alatt értett magánszférához való jog konstrukciójának jogrendszer általi elismerése és a common law-ba történő integrálása abban a történeti-jogi környezetben, amelyet a szerzők felvázoltak, valóban alkalmas lehetett egy, a technika vívmányai miatt folyamatosan növekvő jelentőségű joghézag betöltésére. A szerzők megállapításainak helyességét igazolta egyébként a tanulmány későbbi megítélése is: Nathan Roscoe Pound, a Harvard Egyetem jogi karának későbbi dékánja³⁶ 1916-ban egy levelezés során azt írta, hogy Warren és Brandeis „nem kevesebbet tettek, mint egy új fejezetet adtak jogunkhoz”³⁷, Melville Bernard Nimmer amerikai jogász pedig úgy tartotta, hogy az *A magánszférához való jog* „talán a leghíresebb, de biztosan a legnagyobb hatású jogi tanulmány, amit valaha írtak”³⁸. A mű időtállóságát pedig mi sem bizonyítja jobban (vagy ha úgy tetszik, kézzelfoghatóbban), mint az, hogy e dolgozat azt a megjelenése után 126 évvel is hivatkozási alapnak tekinti.

3. A magánszféra a szólásszabadság tükrében

Dolgozatom előző fejezetében arra törekedtem, hogy képet adjak arról, hogy egy jogrendszerben milyen funkciót tölthet be a magánszférához való jog és milyen következményekkel járhat annak a megsértése azokban az esetekben, amelyekben a magánszférába történő behatolás egy fényképezőgép segítségével valósul meg. A következőkben a sajtóban megjelenő fényképekkel kapcsolatos perek során alkalmazott bírói mérlegelés szempontrendszerével foglalkozom. Mielőtt azonban rátérnék e

³⁶ 1916-tól 1936-ig töltötte be a tisztséget (<http://hls.harvard.edu/library/historical-special-collections/research-assistance/deans-of-harvard-law-school/>; utolsó letöltés dátuma: 2016. október 26.)

³⁷ A szerző fordítása. „*nothing less than adding a chapter to our law*” Dorothy J. Glancy: *The Invention of the Right to Privacy* c. Arizona Law Review-ban (1979) megjelent tanulmánya 1. oldalán idézi a szerző A. Mason Brandeis életéről 1956-ban írt könyve nyomán Pound William Chiltonnak írt levelének e mondatát.

³⁸ A szerző fordítása. „*perhaps the most famous and certainly the most influential law review article ever written*” Melville B. Nimmer: *The Right of Publicity* (1954) 203. o.

szempontrendszer részleteire, az ilyen tényállás esetén a magánszférával szemben álló alkotmányos értékkel, a szólásszabadsággal kapcsolatban ide tartozó legfontosabb kérdésre kell választ adnom.

3.1. A szólásszabadság korlátozása

A szólásszabadsággal e dolgozat keretében kizárólag abban a kontextusban foglalkozom, amely az e fejezetben és a dolgozat későbbi részében felmerülő dilemmák megértéséhez – álláspontom szerint – szükséges. E ponton mindössze azt kívánom felvázolni, hogy általánosságban véve a szólásszabadság milyen esetekben korlátozható – ehhez Koltay András *A szólásszabadság alapvonalai* című könyvének “A szólásszabadság szabályozása, védelme és korlátozása” című fejezetét használom forrásként.

“Kérdés, hogy hol helyezhető el a szólásszabadság joga az alapjogok között? Élvez-e valamiféle kiemelt helyet, lehetséges-e egyáltalán hierarchikus sorrendet felállítani közöttük?³⁹” – teszi fel a szólásszabadsággal kapcsolatban az e dolgozat szempontjából legfontosabb kérdést Koltay, majd rögtön le is szögezi, hogy bár arra nincs egzakt válasz, általános tendenciák azért megfogalmazhatók. E tendenciák egyike, hogy a szólásszabadság olyan nem abszolút jellegű, tehát korlátozható jog, ami minden jogvédelmi rendszerben kiemelt helyet élvez. Ez a kiemelt hely pedig a strasbourgi Emberi Jogok Bírósága határozatainak indokolása és a magyar Alkotmánybíróság határozataiban kifejezett nézete alapján is “közvetlenül a valóban abszolútnak, korlátozhatatlannak tekintett, élethez és emberi méltósághoz való jog után”⁴⁰ található. Az élethez és az emberi méltósághoz való jog tehát, mint az egyetlen abszolút jog, a jogrendszer oldaláról nézve a szólásszabadság korlátjaként értelmezhető. Ennél fogva igazán fontos kérdésnek az tekinthető, hogy a szólásszabadság hogyan viszonyul a többi, hozzá hasonlóan korlátozható alapjoghoz. Erre vonatkozóan is megfigyelhető egy általános tendencia, amit Koltay úgy fogalmaz meg, hogy a szólásszabadság jogának “fokozott védelme a mai felfogás értelmében magában hordozza azt, hogy az sok esetben akkor is védelmet élvez, amikor gyakorlása »más emberek kárára« válik”⁴¹. Ezt a fokozott védelmet Koltay szerint a “társadalmi nyereség” legitimálja, amely

³⁹ Koltay, 2009, 80. o.

⁴⁰ Koltay, 2009, 81. o.

⁴¹ Koltay, 2009, 82. o.

megnyilvánulhat akár “a közügyek szabad vitájában vagy az egyén autonómiájának növekedésében”⁴².

De vajon milyen érdekek mentén merülhet fel a szólásszabadság korlátozása az élethez és az emberi méltósághoz való jog védelme mellett? Ezzel kapcsolatban a szerző Halmai Gábor csoportosítását ismerteti, amely a korlátozást igazoló érdekeket négy csoportba osztja. Az első csoportba az állam érdekei, a második csoportba a társadalom egészének érdekei, a harmadik csoportba az egyes társadalmi csoportok érdekei, a negyedik csoportba pedig az egyén érdekei, és így különösen személyiségi jogainak védelme tartoznak. Amennyiben Halmai csoportosítása nyomán elfogadjuk, hogy az egyén személyiségi jogainak érvényesülése és tiszteletben tartása azon kevés indokok egyike, amely alkalmas lehet szólásszabadság korlátozásának igazolására, megérthetjük, hogy miért oly fontos az e jogok és a szólásszabadság közötti egyensúlyi helyzet megteremtése a kapcsolódó jogalkalmazás során.

3.2. Perdöntő közérdek(lődés)

“Egy fénykép közzététele igencsak káros hatással lehet a magánszférára (...), így nem egyértelmű, hogy meddig élvezhet védelmet a szólásszabadság jegyében – leszámítva azt az esetet, amikor többletinformációt hordoz a rendelkezésre álló tudásanyaghoz képest”⁴³ – ezzel a tételmondattal vezeti be a szerző, Eric Barendt a *Szólásszabadság* című könyvének fényképek közzétételéről szóló fejezetét. Véleménye szerint vannak helyzetek, amikor a közérdek legitimálja egy fénykép nyilvánosságra hozatalát, így például egy terrortámadásról készített fotó – tekintettel az esemény jelentőségére – vonatkozásában nem merül fel a szólásszabadság és a magánszféra konfliktusa, más esetekben azonban az egyén magánszférájába való behatolás alapján szükségessé válik a jogorvoslat lehetőségének biztosítása. A fényképek esetében a magánszféra és a szólásszabadság közérdek alapján történő elhatárolását egyszerű példával szemlélteti: amíg egy híresség gyermekének születéséről szóló beszámolót szerinte magától értetődő módon legitimál a közérdek, addig egy a vajúdról készített fénykép megjelenését már nem, mert az sérti az anya emberi méltóságát és magánszférához való jogát.

⁴² Koltay, 2009, 82. o.

⁴³ A szerző fordítása. “*The publication of a photograph may be very damaging to personal privacy, enabling easy identification of a celebrity, while it may be unclear how far it should enjoy protection under freedom of speech unless it adds something of importance to the information (...)*” Barendt, 2005, 237. o.

Barendt szerint a bíróságoknak az ilyen ügyekben történő jogalkalmazásuk során meg kell találniuk a magánszféra tiszteletben tartása és a szólásszabadság érvényre juttatása közötti egyensúlyt. Nézete szerint a vizsgálatnak ki kell terjednie arra, hogy egy fénykép közterületen vagy a sérelmes fél otthonában, esetleg más magánhelyiségben készült-e, továbbá arra, hogy a kép alanya véletlenszerűen került-e a képre – például utcai vásárról vagy sporteseményről készült fénykép esetében – és így a tömeg részeként látható, vagy egyéniesítve⁴⁴ jelenik meg. Fontos szempont továbbá az is, hogy a kép alanya beleegyezett-e a fénykép elkészítésébe, melyek fontosságát Barendt az **Aubry v. Canadian Broadcasting Corpn.-ügyön** keresztül érzékelteti⁴⁵, amelyben egy nő azért perelt be egy művészeti magazint, mert az a beleegyezése nélkül fényképet közölt arról, ahogy egy középület lépcsőjén ül. A Kanadai Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta a korábbi bírósági ítéletet, mivel a testület úgy találta, hogy a szólásszabadság funkciója és a fénykép publikálása között nincs kimutatható összefüggés; a felperes nem közszereplő, a fénykép pedig tartalmaz közérdeklődésre okot adó információt.

“Az esemény és azt bemutató fénykép között egyértelműen kimutatható kapcsolatnak kell fennállnia”⁴⁶ – mutat rá a szerző a sajtóban megjelent fényképek magánszféra-sértő voltára hivatkozással indított perek eldöntésének talán legfontosabb vizsgálati szempontjára. Ennek alátámasztása végett Barendt amerikai, illetve francia felsőbb bírósági döntésekre hivatkozik: míg a kaliforniai bíróság döntése alapján egy magába roskadva látható baleseti sérült nőről⁴⁷ a helikopteres mentés során készített felvételek nem sértik a nő magánszférához való jogát – tekintettel arra, hogy a felvétel közzétételét a közérdek legitimálja –, addig a francia Semmitőszék⁴⁸ helybenhagyott egy, a magánszférához való jog megsértését megállapító ítéletet egy olyan fénykép kapcsán⁴⁹, amely egy kisebb közúti balesetet szenvedő színésznő kórházból való távozásának pillanatáról jelent meg egy heti magazinban. A testület az ügyben ugyanakkor azt is leszögezte, hogy például egy bombarobbanás sérültjeiről közölt hasonló kép nem

⁴⁴ A magyar Alkotmánybíróság 28/2014. (IX. 29.) AB határozata is foglalkozott ezzel a kérdéssel a közfeladatot ellátó rendőrök képmásának kapcsán – feltehetően ennek nyomán terjedt el a hazai sajtóban az “egyénesítve” kifejezés a fényképezés vonatkozásában. Barendt a könyvben az azonos tartalmú “single out” angol kifejezést használja.

⁴⁵ Barendt, 2007, 238. o.

⁴⁶ „There must be a clear link between the event and the photograph.” Barendt, 2007, 238. o.

⁴⁷ Shulman v. Group W. Production

⁴⁸ Cour de Cassation

⁴⁹ A Chantal Nobel-ügy

számítana jogsértőnek, mivel az egy közérdeklődésre okot adó eseménnyel van összefüggésben.

3.3. A Campbell-ügy tanulságai

Barendt az angol bíróságok gyakorlatában is vizsgálja a magánszféra és a szólásszabadság viszonyának problematikáját. Bár több példát is hoz, legegyszerűbben a **Campbell v. MGN-ügyben** kerül elő annak a kérdése, hogy vajon hol húzza meg a bíróság a magánszféra képzeletbeli határát mindazokban az ügyekben, amelyekben a felperes a magánszférájának tiszteletben tartásához való jogát kívánja érvényesíteni, míg az alperes a közérdeklődésre hivatkozással a szólásszabadság eszméje mögé bújik. Az ügy a *Daily Mirror* című angol napilap cikke nyomán indult, melyben a lap nem csak részleteket közölt azokról az ülésekről, amelyekre a világhírű modell, Naomi Campbell a drogfüggőségének leküzdése érdekében a Narcotics Anonymus nevű szervezethez járt, hanem egy ilyen ülésről való távozása során róla készített fényképeket is közölt. A House of Lords⁵⁰ bíróság tanácsa 3-2 arányban azt állapította meg a fényképekkel kapcsolatban, hogy – csakúgy, mint minden azon felül álló információ, hogy a felperes függőségével kapcsolatban kezelésekre jár – azok megsértették Campbell magánszférához való jogát, így jogosult az érdekeinek védelmét szolgáló *breach of confidence*⁵¹ kereset megindítására. Barendt rámutat, hogy a bírák közül Lord Nicholls és Lord Hoffmann szerint sem jelentettek többletinformációt a cikkben egyébként szereplőkhöz képest a mellékelt fényképek. A szöveg szintjén közölt információkat a napilap egyébként is jogosult volt közölni, így a képek szerintük nem sértették meg Campbell magánszférához fűződő jogát – már csak azért sem, ahogy arra Hoffmann rámutatott, mert azok nem ábrázolták megalázó helyzetben a divatmodellt. A többségi álláspontot képviselő Lord Hope és Baroness Hale szerint a fényképek – hasonlóan a kezelésről kiszivárogtatott részletekhez – káros hatással voltak Campbell magánszférához való jogának érvényesülésére. Hope szemében éppen a fényképek közlése borította meg a konkrét esetben a felek jogai közötti egyensúlyt; szerinte a képekkel valósította meg az újság a modell magánszférájába történő jogosulatlan behatolást. A bírák leszögezték, hogy azonos helyzetben egy átlagos érzékenységű és ésszerűen gondolkodó ember is Campbellhez

⁵⁰ angol fellebbviteli bíróság

⁵¹ a privát információkkal kapcsolatos jogvédelem érvényesítése iránti kereset az angol magánjogban

haszonlón tiltakozott volna a fényképek megjelenése ellen⁵². Baroness Hale azt is kiemelte a magánszféra-sérelem aspektusaként, hogy Campbell a történetek után a jövőben úgy érezheti, hogy mivel folyamatosan fényképészek fogják követni a szervezet üléseire, ezért azokat ritkábban kellene látogatnia. A többségi álláspont szerint egyébként sem volt megalapozott a fényképekkel kapcsolatban a *Daily Mirror* részéről a szólásszabadságra hivatkozni, mivel a cikket illusztrálhatták volna a modellről korábban készített képekkel is, hiszen ahhoz nem adott semmilyen további tartalmat a vitás képek megjelentetése.

Sok más ügghöz hasonlóan Campbell esetében is joggal merül fel annak a vizsgálata, hogy tekintettel arra, hogy a modell közszereplőnek minősülhet, szükséges-e a bíróságnak erre tekintettel lennie amikor a szólásszabadság és a magánszféra kapcsolatát vizsgálja. A közszereplői státusszal a későbbiekben részletesebben foglalkozom, így ezzel kapcsolatban itt csak Lord Hope a konkrét ügyben megfogalmazott nézetét emelem ki, amely alapján “ahhoz, hogy Campbellt megfosszák a magánszférához való jogától, nem elégséges indok, hogy híresség lévén a magánélete közérdeklődésre ad okot.”⁵³

3.4. Adalékok a jogalkalmazáshoz

Barendt szerint a bírák Campbell-ügyben alkotott véleménye jól mutatja, hogy az absztrakció szintjén a magánszféra és a szólásszabadság egyenlő értéket képviselnek, így szükségeszerű annak a vizsgálata, hogy a konkrét ügyekben hogyan arányosítható egymással a két jogintézmény. E vizsgálat során a bíróság képet kaphat arról, hogy szükséges volt-e a közzététel megtagadása vagy a magánszféra korlátozása az ellentétes jogintézmény érvényesülése érdekében, illetőleg arról, hogy a közzététel az egyén magánszférához való jogának aránytalan sérelmével jár-e⁵⁴. Figyelembe kell venni továbbá azt is, hogy az egyes tényállások vonatkozásában milyen jelentőséggel bírnak ezek a jogok és azt, hogy milyen érvek szólnak egyik vagy másik jog korlátozása mellett.

⁵² A szerző fordítása. „A reasonable person of ordinary sensibility in her position would object to the publication” Barendt, 2007, 240. o.

⁵³ A szerző fordítása. „...it is not enough to deprive Miss Campbell of her right to privacy that she is a celebrity and that her private life is 'newsworthy'.” Barendt, 2007, 241. o.

⁵⁴ Barendt, 2007, 245. o.

Barendt álláspontja szerint a bírói gyakorlatnak ki kell dolgoznia bizonyos irányelveket, amelyek mentén megteremthető a magánszféra és a szólásszabadság közötti egyensúly, és ami bizonyos fokú következetességet eredményez a jogalkalmazásban. E körben kisebb szerepet tulajdonít az egyes vélelmeknek, mindazonáltal a bizonyítási teher alapján két ügýtípust határol el. Egyrészt arra tesz javaslatot, hogy az egyszerű polgárok és a sajtó vonatkozó jogvitáiban utóbbit terhelje annak bizonyítása, hogy alapos okkal hatolt be az egyén magánszférájába, ugyanakkor a politikai szereplők által indított hasonló perekben a szólásszabadság vélelmezett védelme érdekében – szemben az előző esettel – a bizonyítási teher megfordítását javasolja. Ezzel a politikus felperesre hárítja annak a bizonyítását, hogy a róla szerinte jogosulatlanul közölt információ nem áll semmilyen összefüggésben hivatali pozíciójával, tehát aránytalan beavatkozást valósít meg a magánszférájába. Barendt hozzáteszi, hogy ezen modellek alkalmazása csak azokban az esetekben javasolt, amikor a tényállási elemek azt egyértelműen lehetővé teszik; ha a jogalkalmazó ilyen tartalmú tételes szabályok alapján mérlegelne (ahogy azt az Egyesült Államokban teszi), a jogviták nem az egyensúlyi helyzet megteremtésével, hanem a szólásszabadság vagy a magánszféra “feláldozásával”⁵⁵ végződnenek.

4. Szólásszabadság és privacy a magyar jogban

Annak érdekében, hogy komplex módon tudjam bemutatni a magánszférához való jog érvényesülése és a magyar sajtóban megjelenő fényképek összefüggésének aktuális problémáit, e ponton szükségszerűnek tartom a magyar jog vonatkozó szabályainak ismertetését. E szabályok közül az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésének időpontjáig végbement jogfejlődés főbb eredményeit mutatom be; a napjainkban e kontextusban felmerülő dilemmákkal dolgozatom következő részében foglalkozom. Itt jelzem, hogy a privacy tekintetében Sólyom László művei, *Az Alkotmánybírászkodás kezdetei Magyarországon*, illetve a *A személyiségi jogok elmélete*, míg a szólásszabadság vonatkozásában Székely László könyve, a *Magyar sajtó- és médiajog*⁵⁶ tekinthetők e fejezet elsődleges forrásainak.

⁵⁵ Barendt nézőpontja az angol common law nézőpontja, amelyben a bírák mérlegelési jogköre lehetőséget ad arra, hogy az ilyen ügyekben egy minden fél számára kedvező egyensúlyi állapot elérésére törekedjenek. Ez a kontinentális és az amerikai jogban nem kivitelezhető, mivel a bíróságok jogszabályi definíciók alapján döntenek az egyes ügyekben, amely egyik vagy másik alkotmányos érték szupremáciájához vezet.

⁵⁶ Székely, 2007.

4.1. Szólásszabadság a magyar alkotmányos rendben

Székely a szólásszabadság összefoglaló névvel illetett véleménynyilvánítás és sajtó szabadságának jogrendszeri helyét és funkcióját a könyve megjelenésekor hatályos⁵⁷ alkotmány szövege, illetőleg az Alkotmánybíróság irányadó döntései alapján határozza meg. Megjegyzi, hogy a rendszerváltást megelőzően is szerepelt a sajtószabadságról szóló rendelkezés az alkotmányban, azonban az “az alapjog tartalmát rögtön meg is semmisítette, illetve relativizálta azzal, hogy leszögezte, e jogot is csak »a szocializmus és a nép érdekeinek megfelelően« lehet gyakorolni”⁵⁸. A könyv kiadásakor hatályos alkotmány szólásszabadságra vonatkozó rendelkezései közül e dolgozat szempontjából leginkább az tekinthető relevánsnak, amely rögzíti, hogy a sajtószabadság kétharmados törvényben szabályozandó jogi kategória. Ahogy arra Székely is felhívja a figyelmet, az alkotmányjog nyelvén ez azt jelenti, hogy “a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadsága nem abszolút jog a magyar alkotmányos felfogásban”, így az alkotmány egy másik rendelkezése⁵⁹ alapján lehetséges annak korlátozása, azzal a megkötéssel, hogy a korlátozás a jog lényeges tartalmát⁶⁰ nem érintheti.

Székely az Alkotmánybíróság döntéseivel kapcsolatban kiemeli, hogy a testület több határozatában is kifejtett álláspontja szerint a véleménynyilvánítás alapjoga alkotmányos “anyajog”, ami két szempontból is jelentős: egyrészt azért, mert e jogból eredeztethetők más alkotmányos jogok, másrészt pedig azért, mert e minőségénél fogva ennek a jognak az érvényesülése más jogokkal szemben prioritást élvez. A szerző hivatkozik arra az 1992-es alkotmánybírósági határozatra, amelyben megfogalmazásra került a véleménynyilvánítás szabadságának “anyajogi” volta, és amelyből az ún. “kommunikációs alapjogok”, így a külön nevesített sajtó- és szólásszabadság is eredeztethető. Ugyanebben a határozatban⁶¹ mutat rá az Alkotmánybíróság arra, amit Székely úgy fogalmaz meg, hogy “a szabad véleménynyilvánításhoz való jog nem csupán alapvető alanyi jog, hanem e jog objektív, intézményes oldalának elismerése,

⁵⁷ A könyv 2009-ben, még az Alaptörvény hatályba lépése előtt jelent meg.

⁵⁸ Székely, 2007, 57.o.

⁵⁹ A magyar köztársaság alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 8. § (2)

⁶⁰ “Az Alkotmánybíróság állandó kritériuma az alapjog alkotmányosan megengedhető korlátozásához, hogy annak kényszerítőkből és arányosan kell megtörténnie. Az arányosság követelménye magában foglalja a legkevésbé korlátozó és az alkalmas eszköz használatát.” Sólyom, 2001, 399. o.

⁶¹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat

amely egyben a közvélemény, mint alapvető politikai intézmény garantálását is jelenti.⁶²”

E dolgozat szempontjából jelentős a szerző egy másik szólásszabadsággal kapcsolatos gondolata is, ami szerint “a szabad véleménynyilvánítás jogának kitüntetett szerepe ugyan nem vezet arra, hogy ez a jog – az élethez, vagy az emberi méltósághoz való joghoz hasonlóan – korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie.” Ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk, a jelenleg hatályos szabályozásban a magánszféra objektív védelme éppen ilyen jognak minősül.

4.2. A privacy recepciója

A szólásszabadságra vonatkozó legfontosabb szabályok bemutatásához képest jóval komplikáltabb feladatnak minősül már az is, hogy felismerjük a magánszférához való jogot a magyar jog rendszerében, ugyanis explicit módon sem a mindenkori alkotmány, sem pedig a polgári jogi kódexek nem tartalmazzák a “magánszférához való jog” kifejezést. Erre tekintettel mutat rá⁶³ Sólyom arra, hogy miért fontos az Alkotmánybíróság gyakorlatában az emberi méltósághoz való jog kiterjesztő értelmezése: az nem csupán az élethez és a méltósághoz való jogot, illetve az “általános személyiségi jogot” foglalja magában, hanem a *constitutional privacy*⁶⁴ kapcsán végbement külföldi jogfejlődés eredményeit is. Sólyom egy másik (egyébként korábbi) könyvében⁶⁵ az általános személyiségi jog és a privacy viszonyáról azt írja, hogy előbbivel szemben utóbbi dogmatikai értelemben véve szűkebb kategóriát jelöl, ugyanakkor az 1959-es magyar Polgári Törvénykönyv és az azt következő szovjet jogi gondolkodás vonatkozásában megjegyzi⁶⁶, hogy lát afelé mutató tendenciát, hogy az általános személyiségi jog fogalma alá a jogalkotó mindazon jogokat bevonja, amelyek egyébként a magánszféra védelmét szolgálják. Ezzel párhuzamosan fejti ki, hogy két jogintézmény lényegében két különböző jogrendszer ugyanazon funkciót ellátó vívmánya, amellyel lehetővé teszi a magánszférához való jog felismerését a Polgári Törvénykönyv rendszerében.

⁶² Székely, 2007, 60. o.

⁶³ Sólyom, 2001, 42. o.

⁶⁴ Sólyom egyik könyvében sem tisztázza, hogy mit ért pontosan a *constitutional privacy* alatt, de feltehetően azt, hogy a common law esetében a privacy körébe sorolják mindazon jogokat, amik a magyar jogban az általános személyiségi jog körét képezik.

⁶⁵ Sólyom, 1983, 40. o.

⁶⁶ Sólyom, 1983. 33. o.

A magánszférához való jog fogalma nem része a magyar jogrendszernek, azonban közvetett módon az egyén magánszférája mégis törvényi, szorosabban véve polgári jogi védelmet élvez. Sólyom rámutat⁶⁷, hogy bár már az 1959-es Ptk. is elismerte⁶⁸ az általános személyiségi jogot, a tényleges jogvédelem kialakulása egy olyan folyamat eredménye, ami a Ptk. 1977-es módosításával, az ún. nem vagyoni kártérítés intézményének bevezetésével kezdődött. Sólyom úgy tartja, hogy a klasszikus személyiségi jogok körébe a jó hírnévhez, a becsülethez, a képmáshoz és a névhez való jog tartozik, mindazonáltal megjegyzi, hogy az Amerikai Egyesült Államokban nyomonkövethető az általános személyiségi jog körébe vont jogok kiterjesztő értelmezésének folyamata, hiszen ott az “eredetileg képmás- és jó hírnév védelemre használt privacy az »általános személyiségi jog« megfelelője lett”⁶⁹. Ebből az állításából logikai úton (is) következik, hogy a privacy magyar jogi megfelelőjét az általános személyiségi jogban kell keresni, amely jog – ahogy arra Sólyom a két jogintézmény összehasonlítása során utal⁷⁰ –, generálklauzula formájában szerepel a magyar Polgári Törvénykönyvben.

A 2014. március 15. előtt hatályos Ptk. 78. § (1) bekezdése tartalmazza az általános személyiségi jog generálklauzuláját, amely szerint „a személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani“, mely jogok „a törvény védelme alatt állnak.“ A kódex egyes személyiségi jogokra vonatkozó részletszabályokat is tartalmaz, melyek közül e dolgozat szempontjából a képmáshoz (és hangfelvételhez) fűződő jogra vonatkozó rendelkezések jelentősek. A törvény úgy fogalmaz, hogy “a személyhez fűződő jogok megsértését jelenti a más képmásával (...) kapcsolatos bármiféle visszaélés”, és általános szabályként rögzíti, hogy “képmás (...) nyilvánosságra hozatalához – a nyilvános közszereplés kivételével – az érintett személy hozzájárulása szükséges”. E általános szabály alól egy kivételt is rögzít azzal a kikötéssel, hogy “az eltűnt, valamint a súlyos bűncselekmény miatt büntetőeljárás alatt álló személyről készült képmást (hangfelvételt) nyomós közérdekből vagy méltánylást érdemlő magánérdekből a hatóság engedélyével szabad felhasználni”. A régi Ptk. képmáshoz fűződő joggal kapcsolatos szabályozási technikájának és az általános személyiségi jog

⁶⁷ Sólyom, 1983. 13-14. o.

⁶⁸ Sólyom, 1983. 20. o.

⁶⁹ Sólyom, 1983, 29. o.

⁷⁰ Sólyom, 1983, 13. o, 25. o., 320. o.

generálklauzulájának összefüggéseivel dolgozatom utolsó fejezetében részletesebben foglalkozom.

5. Új fejezet a magyar sajtófotó történetében?

A 2014. március 15-én hatályba lépett 2013. évi V. törvény, vagyis az *új Polgári Törvénykönyv* (új Ptk.) jelentős változást hozott a magyar sajtóban közölt fényképek jogszabályi hátterének tekintetében. E fejezet keretében a konkrét változások mellett a jogász szakmában és a sajtóban kiváltott visszhanggal, illetőleg az azokhoz kapcsolódó legfontosabb gyakorlati problémákkal foglalkozom.

5.1. Az új Polgári Törvénykönyv szabályai

Az új Ptk. második könyve tartalmazza a hatályos magyar jogban a magánszféra és a sajtóban közölt fényképek kapcsolatának szempontjából releváns rendelkezéseket. A második könyvön belül a H XI. cím a személyiségi jogokra vonatkozó általános szabályokkal és az egyes személyiségi jogokkal, a XII. cím pedig a személyiségi jogok megsértése esetén alkalmazandó szankciókkal foglalkozik. Az igényérvényesítés eljárási szabályait a *Polgári perrendtartásról* szóló 1952. évi III. törvény *A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított per* című XXI/A. fejezete tartalmazza.

Az új Ptk. a *Az általános szabályok és egyes személyiségi jogok* című fejezet 2:42. § (1) bekezdésben rögzíti, hogy “mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét, így különösen a magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való - bármilyen módon, illetve eszközzel történő - kapcsolattartás és a jóhírnév tiszteletben tartásához való jogát szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja”⁷¹, illetve azt is, hogy “az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak”. Az új Ptk. továbbá – hasonlóan a korábbi kódexhez – rögzíti, hogy “nem sért személyiségi jogot az a magatartás, amihez az érintett hozzájárult.”⁷²

⁷¹ Ptk. 2:42. § (1)

⁷² Ptk. 2:42. § (3)

Ezt követően a törvény felsorolja az előző szakaszban még fel nem sorolt, úgynevezett nevesített személyiségi jogokat⁷³, melyek közül e dolgozat témája szempontjából kisebb részben a becsület és a jóhírnév megsértés, nagyrészt pedig a képmáshoz (és a hangfelvételhez) való jog jelentős. Az ezekre vonatkozó részletszabályokat ezt követően ismerteti a törvény, csakúgy, mint a közéleti szereplők személyiségi jogának védelmére vonatkozó rendelkezést, amely alapján „a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelmét szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül korlátozhatja”⁷⁴.

A képmáshoz és a hangfelvételhez való jogot⁷⁵ együttesen kezeli a törvény, és általános szabályként fogalmazza meg, hogy „képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges“, azonban e szabály alól kivételt is rögzít: „nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplőről készült felvétel esetén“. A fénykép készítője tehát az új Ptk. szabályainak értelmében nem csak a kép felhasználásához, hanem annak elkészítéséhez is köteles az érintett beleegyezését kérni annak érdekében, hogy jogszerűen járjon el.

Érdekesség, hogy a törvény nem tartalmazza, hogy a beleegyezésnek milyen formában kell megtörténnie, így egyebek mellett nem kritérium az írásbeliség sem. Az új Ptk. rendszerében e körben – más szabály hiányában – a jognyilatkozatokról szóló 6:4. § tartalmaz rendelkezéseket, amely alapján „jognyilatkozat szóban, írásban vagy ráutaló magatartással tehető“. Ez azért fontos, mert egy jövőbeli személyiségi jogsértéssel kapcsolatos perben nehézkes lehet annak a bizonyítása, hogy a fénykép elkészítéséhez és felhasználásához az érintett szóban vagy ráutaló magatartással hozzájárult.

A személyiségi jogok megsértésének szankcióit az új Ptk. XII. cím alatti fejezete tartalmazza. Az itt felsorolt szankciók közül e dolgozat szempontjából az újdonságnak számító sérelemdíj intézménye jelentős, ugyanis ahogy arról alább részletesebben lesz szó, az számos egyezést mutat a Warren és Brandeis által életre hívott magánszféravédelemmel. A törvény megállapítja, hogy „akit személyiségi jogában megsértének,

⁷³ Ptk. 2:43. §

⁷⁴ Ptk. 2:44. §

⁷⁵ Ptk. 2:48. §

sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelemért⁷⁶, amely „sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges⁷⁷. A sérelemdíj mértékével kapcsolatban a kódex rögzíti, hogy azt a „bírótság az eset körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felrőhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – tekintettel, egy ősszegben határozza meg⁷⁸.

5.2. A fényképezéssel kapcsolatos változtatások visszhangja

A hatályos szabályozás legfontosabb újítása a fénykép készítéséhez és annak közzétételéhez történő külön engedélykérési kötelezettség bevezetése, ami bár a jogszabály szövegének szintjén jelentős változást hozott – ahogy arra Dojcsák Dalma, a TASZ⁷⁹ szakértője egy újságírói kérdés kapcsán rámutatott –, annak a gyakorlatban csekély jelentőség tulajdonítható. „Eddig csak a képkészítés után kellett engedélyt kérni a közzétételhez, most már a fotó elkattintása előtt, függetlenül attól, hogy a felvételt nyilvánosságra akarjuk-e hozni. Kérdés, hogy ez a gyakorlatban hogyan büntethető. A Társaság a Szabadságjogokért szerint nem valószínű, hogy komoly perek lesznek a nyilvánosságra nem hozott képekkel kapcsolatban, mert ha az adott fényképet kitörlik, akkor »nehezen peresíthető« az ügy, hiszen nehéz bizonyítani, hogy tényleg elkészült a fénykép.”⁸⁰

E változtatás ellen – még az új polgári jogi kódex kötelező társadalmi egyeztetés során – lényegében az egész magyar sajtó tiltakozását fejezte ki, ahogy az az index.hu *Fotózzon, aki mer* című cikkéből⁸¹ is kiderül. A cikk amellett, hogy kiemeli, az új szabályozás következtében „százazrekbe kerülhet egy meggondolatlanul ellőtt fotó Magyarországon“, beszámol egy, a Főszerkesztők Fóruma által szervezett „Közérdekű magánügy?“ című kerekasztal-beszélgetésről, melyen mások mellett Székely László, az új polgári törvénykönyv megalkotásáért felelős miniszteri biztos, Pataki Árpád, a Kúria Polgári Kollégiumának bírāja és Péterfalvi Attila, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság elnöke is részt vettek. Székely ezen a beszélgetésen

⁷⁶ Ptk. 2:52. § (1)

⁷⁷ Ptk. 2:52. § (2)

⁷⁸ Ptk. 2:52. § (3)

⁷⁹ Társaság a Szabadságjogokért

⁸⁰ <http://vs.hu/kozelet/osszes/megsem-hoz-lenyegi-valtozast-a-fotozasban-az-uj-ptk-0313> Utolsó letöltés dátuma: 2016. október 28.

⁸¹ http://index.hu/belfold/2014/03/14/fotozzon_ezentul_aki_mer/# Utolsó letöltés dátuma: 2016. október 29.

leszögezte, hogy „nem a változtatás szándékával szerkesztették meg az új törvényt, csak a meglévő bírói gyakorlatot akarták egyértelműsíteni”⁸², amivel Péterfalvi is egyetértett. Pataki „igyekezett megnyugtatni mindenkit, mondván a sajtósok munkájában nem lesz változás, és a bíróság ezentúl sem fog írásos hozzájárulást követelni, elég lesz a ráutaló magatartás is”⁸³.

Mindezek ellenére a cikk szerzője szerint a sajtó munkatársainak továbbra is van okuk az aggodalomra, ugyanis a bírósági gyakorlat alapján többek között nem egyértelmű, hogy pontosan mi számít ráutaló magatartásnak, ahogy az sem, hogy hány főtől számít a tömeg az új Ptk. szerint elegendőnek ahhoz, hogy egy fénykép tömegfelvételné minősüljön. A sérelemdíj mértékére – tekintettel arra, hogy új jogintézmény a magyar polgári jogban – sincs irányadó bírói gyakorlat, és mivel megítélésének nem feltétele a kár. A szerző lát rá lehetőséget, hogy mivel mindezek alapján úgy tűnik, hogy a képmáshoz fűződő jog megsértése jogcímen történő perindítás „biztos pénzt” jelent a felpereseknek, „erre szakosodott ügyvédek fogják hívogatni a sajtófotókon megjelenő embereket, és győzködik majd őket arról, hogy pereljének”.

Egészen más megközelítésből mutatja be a problémát a 444.hu anarki néven publikáló újságírója a *Jön, jön, jön! A legostobább törvény: Te csak ne fotózzassál!*⁸⁴ című írásában, melyben azt prognosztizálja, hogy „a 2014. március 15-én életbe lépő Polgári törvénykönyv (Ptk.) végleg kicsinálja a sajtófotót”. A jogszabályi változás gyakorlati jelentőségéről nem kevesebbet állít, mint hogy annak hatálya alatt néhány ikonikus sajtófotó – köztük olyanokról, mint Alfred Eisenstaedt *Csók a Times Square-en a V-J-napon* címen ismertté vált alkotása⁸⁵, vagy Robert Capa világhírű képe, *A milicista halála*⁸⁶ – nem készülhetett volna el jogszerűen. Mindezt a cikkben úgy érzékelteti, hogy fekete négyzettel takarja ki a világhírű fényképek szereplőinek az arcát.

⁸² Vö. 68.

⁸³ Vö. 68.

⁸⁴ <http://444.hu/2013/06/12/jon-jon-jon-a-legostobabb-torveny-te-csak-ne-fotozzassal/> Utolsó letöltés dátuma: 2016. október 31.

⁸⁵ Képmelléklet 4.

⁸⁶ Képmelléklet 5.

Némileg ellentétes megállapításokat tesz *A hisztéria több bajt okoz, mint a törvény*⁸⁷ című írásában Völgyi Attila fotóriporter saját blogján⁸⁸, aki gyakorló fotósként egy harmadik nézőpontot képvisel a jogászokkal és az újságírókkal szemben. Székely Lászlóhoz hasonlóan ő is leszögezi, hogy az új törvény hatályba lépése sem jogi, sem gyakorlati értelemben nem hoz érdemi változást, hiszen az „mindössze” az addig kialakult bírósági gyakorlatot emeli jogszabályi szintre. A 444.hu fent ismertetett cikkével kapcsolatban Völgyi megjegyzi, hogy „ha törvény eddig nem okozta a sajtófotó halálát, akkor most is csak azért lesz több gond a fotózással, mert a 444 (...) hisztériát kelt és félretájékoztat a húsz éve létező szabályozás körül. A cikk félinformációi miatt most majd minden eddiginél több járókelő kezdi majd hangoztatni, hogy neki jogai vannak és tiltakozni fog a fotózás ellen akkor is, ha egyébként semmi oka nincs rá.” A bejegyzés egyébként rávilágít a fényképkészítés egy fontos jogi aspektusára is, mégpedig a joggal való visszaélés problémájának felvetésével. Az új Ptk. is tartalmaz a joggal való visszaélés tilalmát⁸⁹ előíró rendelkezést, azonban azt nem definiálja – szemben a korábbi törvénnyel⁹⁰, amely szerint „joggal való visszaélésnek minősül a jog gyakorlása, ha az a jog társadalmi rendeltetésével össze nem férő célra irányul”. Völgyi ezzel kapcsolatban azt írja, hogy „hiába van joga megtiltani valakinek, hogy lefényképezd, ettől még ezzel a jogával nem akadályozhatja meg egy bűncselekményt bizonyító fénykép elkészítését”.

6. Összegzés

Dolgozatom témájának aktualitása véleményem szerint vitán felül áll. A kézirat lezárása előtti hetekben, hónapokban több ízben akadt rá példa, hogy valamely közéleti szereplő a magánszférájának sérelmére hivatkozott: yachton nyaraló gázszerelő-polgármesterek, nőkkel bokorból előbújó politikusok, helikopterrel esküvőre járó miniszterek tartják folyamatosan napirenden annak a kérdését, hogy vajon hol húzódik meg a magánszféra védelme és szólásszabadság közötti határvonal.

⁸⁷ <http://blog.volgyiattila.hu/2014/03/03/a-sajtofoto-halott-es-van-aki-ezt-elvezi-az-uj-ptk-es-a-fotosok-valodi-viszonya/> Utolsó letöltés dátuma: 2016. október 31.

⁸⁸ „Völgyi Attila fotóriporter gondolatai fotózásról, szakmáról, képekről, és a világról. A sajtóban dolgozva látom, hogyan működnek (vagy épp nem működnek) dolgok, és ezeknek a dolgoknak próbálok hangot adni kötetlen formában.”

⁸⁹ Ptk. 1:5. §

⁹⁰ 1959. IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről

A magánszféra sérelme legalább annyiféleképpen következhet be, ahányféleképpen azt el lehet követni. Az mindenesetre tény, hogy egy fénykép közzétételével – sőt, már egy fénykép elkészítésével is – ma Magyarországon akár véletlenül is meg lehet sérteni valakit magánszférája védelméhez fűződő jogában. Ezt a fajta, nézetem szerint már-már abszolútnak tekinthető jogvédelmet ugyanúgy lehet üdvözölni, ahogy ellenezni is: mindkét végletnek megvan a maga igazsága.

Warren és Brandeis valahogy úgy képzelhették a magánszféra védelmét, ahogy azt a magyar országgyűlés megvalósította a sérelemdíj bevezetésével: az “érzések sérelméért megítélhető jóvátétel” ideája, amely szerint “az ember érzéseiben és lelki világában beálló kárt” reparálni szükséges, úgy tűnik, hogy hazánk jogalkotóira is hatással volt. A hatályos szabályozás szerint a sérelemdíjra a személyiségi jogsérelmet szenvedő fél pusztán azáltal válik jogosulttá, hogy jogsérelme tényét bizonyítja, attól teljes mértékben függetlenül, hogy a jogsértés okoz-e számára bármilyen, a polgári jog szabályai szerint kárként nem érvényesíthető hátrányt. Véleményem szerint ez a szabály, bár kétségkívül liberális és óvatosságra ösztönöz, mégis életszerűtlen.

Felvetődik a kérdés, hogy egyensúlyban vannak-e a munkáját végző fotóriporter és a fényképekbe belesétáló notórius pereskedő jogai ilyen szabályozás mellett? A notórius pereskedő esetében nyilvánvalóan nem merülhet fel a joggal való visszaélés kérdése, hiszen ő “mindössze” a jog által számára biztosított lehetőséget használja ki, amikor képmásához fűződő joga megsértése miatt sérelemdíj iránt pert indít. Ugyanakkor a perrel valódi és tényleges jogsérelm nélkül aránytalan hátrányt okozhat azoknak, akik egyébként magatartásukért felelősség hiányában nem tartoznának a Ptk. általános kártérítési szabályai szerint felelősséggel. Az csak tovább árnyalja a problémát, hogy sérelemdíj iránti perekben – ugyancsak az általános szabályoktól eltérő módon – egyebek mellett a kár összecszerúségének bizonyítására sincs szükség, hiszen kimutatható kár bekövetkezése esetén a felperes a jogellenesen okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a kár megtérítését. Mielőtt azonban rátérnék arra, hogy szerintem hogyan lehetne egyensúlyi helyzetet teremteni a jogi szabályozásban, rá szeretnék mutatni néhány, dolgozat megállapításai között kimutatható összefüggésre.

A magánszférához való jog szempontjából jelentős, hogy a korábbi polgári törvénykönyvhöz hasonlóan, implicit módon az új Ptk. is tartalmaz a magánszféra

védelmét szolgáló rendelkezést. A dolgozat magyar jogfejlődéssel foglalkozó fejezetében, a privacy magyar jogrendszer általi recepciójának tárgyalása során már hivatkoztam Sólyom László azon megállapítására, ami szerint az Alkotmánybíróság egy korai határozatában az emberi méltóság fogalmának körébe vonta egyebek mellett a privacy-val kapcsolatos külföldi jogfejlődés eredményeit is. Könnyedén felismerhető, hogy új Ptk. szövege a 2:42 § (1)-(2) bekezdéseiben tartalmazza a korábbi Ptk.-ban is megtalálható, az általános személyiségi jog védelmét szolgáló generálklauzulát, amely szerint “az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani”, illetőleg “a személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak”. Ezzel úgy tűnik, hogy az új Ptk. kiterjeszti a korábbi törvény generálklauzulája által biztosított jogvédelmet, hiszen míg a 2014 tavasza előtt hatályos kódex ilymódon csak a “személyhez fűződő jogokról” rendelkezett, az új Ptk. szerint immár a “emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat” köteles mindenki tiszteletben tartani. Ezzel összefüggésben megállapítható, hogy míg a korábbi szabályozás az általános személyiségi jogvédelem generálklauzulájára épült, és az általános személyiségi jog megsértésének elkövetési formáit sorolta fel az egyes személyiségi jogokon keresztül, addig az új törvény különbséget tesz az általános személyiségi jog védelme és nevesített személyi jogok védelme között. Ennek következtében általános és különös személyiségi jogi védelmet is biztosít, előbbit a generálklauzulán, utóbbit pedig az egyes személyiségi jogok védelmére vonatkozó részletszabályokon keresztül.

Warren és Brandeis szerint a magánszféra sérelme önálló kategóriát képez, amely elhatárolandó a jó hírnév sérelmétől. A magyar Polgári Törvénykönyv (a korábbi és az új is) az általános személyiségi jog körébe vonja a jó hírnév sérelmét, így mintegy bevonja azt a tágabb értelemben vett magánszféra védelmébe. Az számomra világos, hogy az “egyszerű polgárok” vonatkozásában a jó hírnév és a magánszféra által védett értékek különválaszthatók, azonban a közszereplők esetében e két jog védelme véleményem szerint nehezen elhatárolható, hiszen a közszereplőtől e státuszánál fogva társadalmi megítélése gyakorlatilag nem elválasztható. A hatályos Ptk. közéleti szereplőkre vonatkozó szabálya meghatározott keretek között és az Alkotmánybíróság által meghatározott módon – a szólásszabadság relációjában – relativizálja a közéleti szereplők magánszférához való jogát azáltal, hogy abba a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlásának érdekében szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül legitimálja a behatolást. A szabály előképe az

Alkotmánybíróság egy 1994-es határozata⁹¹, melyben a testület kifejtette, hogy „a közszereplést vállaló személyeknek vállalni kell azt is, hogy mind a sajtó, mind pedig a szélesebb közvélemény figyelemmel kíséri minden szavukat és cselekedetüket, így nagyobb türelmet kell tanúsítaniuk a kritikai megnyilvánulásokkal szemben.“

Barendt a politikusok magánszféra-sérelem miatt indított pereiben fent ismertetett álláspontját a magyar viszonyokra vetítve egy sérelemdíj iránt indított perben a közszereplő felperesnek kellene bizonyítania, hogy a kifogásolt magatartás olyan magatartás, amit a törvény alapján már nem köteles tűrni, mivel az szükségtelen és aránytalan beavatkozást jelent személyiségi jogaiba. A sérelemdíj iránti perekben viszont – ahogy azt az imént kiemelttem – nem szükséges a hátrány bizonyítása, ettől fogva a közéleti szereplők sérelemdíj iránti perei nehezen értelmezhetők. Ugyanis a Ptk. és az Alkotmánybíróság iránymutatása alapján az ő esetükben az ilyen perekben nem lehetne elégséges a jogsértés tényének bizonyítása, hiszen közszereplői státuszuknál fogva magánszférájuk határa máshol húzódik meg, mint az „egyszerű embereké“. Ugyanakkor ha e körben rájuk is ugyanaz a szabály, tehát a Ptk. 2:52. § (2) bekezdés vonatkozik, mint az „egyszerű emberekre“, akkor bizonyos személyiségi jogaikba történő beavatkozást megvalósító magatartásokkal szemben mégsem kellene „nagyobb türelmet“ tanúsítaniuk. Ez a sérelemdíj iránti perekben azt jelentené, hogy a közéleti szereplőkre vonatkozó általános szabály nem érvényesül, ami kérdéseket vet fel hatályos szabályozás következetességével és koherenciájával kapcsolatban.

Visszatérve a sérelemdíjra vonatkozó törvényi rendelkezésekre: álláspontom szerint a sérelemdíj jelenlegi szabályozása megborítja a felek jogai közötti virtuális egyensúlyt azáltal, hogy kvázi abszolút jogvédelmet biztosít minden olyan magatartással szemben, ami az egyén magánszférájának sérelméhez vezethet. Ha egy jog abszolút, az azzal szemben álló másik jog szükségszerűen relativizálódik, pedig bizonyos esetekben – így a szólásszabadság relációjában – ennek nem volna szabad megtörténnie; erre próbáltam rámutatni dolgozatom utolsó fejezetében, melyben a sajtó szemszögéből is bemutattam az e jogintézménnyel kapcsolatban felmerülő kételyeket.

⁹¹ A 36/1994. számú AB határozat

Mindezek fényében a sérelemdíjjal kapcsolatos probléma megoldását a hatályos Ptk. 2:52. § (2) bekezdésének módosításában látom. A jelenlegi szabályozást, ami szerint a „jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges“, az imént kifejtett okokból kifolyólag nem tartom fenntarthatónak. A hátrány bizonyítása igenis szükséges annak érdekében, hogy a felek jogai közötti – konkrét vagy virtuális – egyensúlyi helyzet helyreálljon; egyúttal fontosnak tartom annak a meghatározását, hogy milyen természetű hátrány bizonyítása esetén kerülhessen a sérelemdíj megítélésre. Véleményem szerint a sérelemdíj a szűk értelemben vett magánszférát, vagyis a magánéletet kellene, hogy védje a jogosulatlan behatolással szemben. E körben a magánélet viszonyainak, így **személyes viszony**nak tekintem az ember lelki világának azon vetületeit, amelyek a külvilág számára érzékelhetők, illetőleg a családi, baráti, mikroközösségi szinten meglévő azon viszonyokat, amelyek az ember lelki világa szempontjából jelentősek. A személyes viszonyokban bekövetkező esetleges hátrány ráadásul – még ha nehézkesen is, de – bizonyítható, legegyszerűbben tanúk bevonásával. Ennek megfelelően a Ptk. szövegének az alábbiak szerinti módosítását javaslom:

Ptk. 2:52. § [Sérelemdíj]

(2) A sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire - különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára - a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül szükséges annak bizonyítása, hogy a jogsértő magatartás az azt elszenvedő fél személyes viszonyaiban kimutatható hátrányt okozott.

Személyes viszony az a viszony, amely az ember magánéletének részét képező emberi kapcsolatok vonatkozásában értelmezhető, továbbá ide tartoznak az egyén lelki világának azon vetületei, amelyek a külvilág számára is érzékelhetők.

Irodalomjegyzék

Barendt, Eric: Freedom of Speech, Oxford University Press, 2005, 237-240. o.

Barendt, Eric: Privacy, Burlington, 2001.

Glancy, Dorothy J.: Privacy and the Other Miss M. *In: Northern Illinois University Law Review*, 1990 (10 N. Ill. U. L. Rev. 401)

Szerk. Halmai Gábor, Tóth Gábor Attila: Emberi jogok, Budapest, Osiris Kiadó, 2008.

Koltay András: A szólásszabadság alapvonalai, Budapest, Századvég Kiadó, 2009.

Szerk. Koltay András, Török Bernát: Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején, Budapest, Complex Kiadó, 2014.

Samuel D. Warren, Louis D. Brandeis: The Right to Privacy. *In: The Harvard Law Review Association, Harvard Law Review*, 4. évfolyam, 5. szám, 1890. december 15.

Samuel D. Warren, Louis D. Brandeis: A magánszférához való jog. *In: Információs Társadalom – Privacy* (Szerkesztette: Simon Éva), Budapest, Gondolat Kiadó, 2005. V. évfolyam 2. szám. 7-31. o.

Sólyom László: Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon, Budapest, Osiris Kiadó, 2001.

Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete, Budapest, Osiris Kiadó, 1983.

Steiner, Henry J., Alston, Philip: International Human Rights in Context, Oxford, Clarendon Press, 1996.

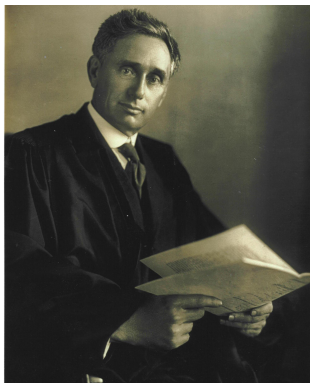
Székely László: Magyar sajtó- és médiajog, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2007.

Képmelléklet

1. Samuel D. Warren portréja⁹²

2. Louis D. Brandeis portréja⁹³

3. Marion Manola *Bul-Bulként*⁹⁴

Marion Manola as "Bul-Bul," 1890

⁹²https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ca/Samuel_Dennis_Warren_by_William_Notman%2C_c1875.jpg; utolsó letöltés dátuma: 2016. október 26.

⁹³ http://wisdomvoices.com/wp-content/uploads/2011/01/Brandeisphoto_With-Edits.jpg; utolsó letöltés dátuma: 2016. október 26.

⁹⁴ <http://faculty.uml.edu/sgallagher/bulbul2.jpg>; utolsó letöltés: 2016. október 26.

4. Alfred Eisenstaedt *Csók a Times Square-en a V-J-napon* címen elhíresült képe a 444.hu idézett cikkében⁹⁵

5. Robert Capa képe, *A milicista halála* a 444.hu idézett cikkében⁹⁶

⁹⁵ <http://444.hu/assets/1kiss.jpg>; utolsó letöltés dátuma: 2016. október 30.

⁹⁶ <http://444.hu/assets/1milicista.jpg>; utolsó letöltés dátuma: 2016. október 30.